פאַרוואָס קלאָגט דער דיכטער

פון ל. עמינדב.

אין פאַנויעטען פאַרבאַנד, דער קלעהרט דער נאַציאָנאַלער דיכטער, פאַרפאָלגט מען די אידישע מאַסען נאָך ערגער ווי אין די צייטען פון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע. פון וואַנען וויים דאָס אַלץ אַזוי גענוי, הער ביאַליק?

(פון א אידישער צייטונג).

צו האָט דאָס די השגחה אויף איהם אַרויסגעלייגט. צו האָט ער זיך דאָס גענומען מיט זיין איינענעם וויילען, אָבער א פאַקט איז דאָס. אויף ביאַליקס פלייצעס לינט די שווערע משא און מיסיע צו זיין דער נביא פון דור.

און כאָטש די מיסיע איז גאָר ניט לייכט, ערפילט ער זי דאָך בשלמות. ווי אַן אמת'ער נביא ליידט ער מעהר פון אונז אַלעמען פון די אַלע צרות וואָס ווערען אויף אונז אַלעמאָל אָנגעשיקט. און די פאַרשיערענע עולות וואָס ווערען נאַנגען דורך אונז און קענען אונז טוען איהם אויך פיעל מעהר וועה ווי אימיצען אַנדערש.

און אַז עס טוט איהם וועה — שרייט דער וועהטאַג פון איהם אַרויס, אַז מיר דערהערען דאָס געשריי, הויבען מיר זיך אָן אַרומקוקען וואו מיר זיינען אין דער וועלט, ווערט אין אונזער וועלט אַ שטיקעל השבון הנפש געמאַכט...

דערפאַר האָט ביאַליק אַזוי געשריען צוריק מיט יאָהרען בשעת די פּאַראָמען (זיינע "שירי הזעם"). דערפאַר איז ער אַרויס דאָ ניט לאַנג מיט זיין שיר "איך האָב אייך געזעהן אין אייער הילפלאָזיג־קייט". און צוליעב דעם איז ער איצט אַרויסגעראָטען קעגען די רדיפות אויף אידען אין סאָוועט רוסלאַנד.

אין די מערהייט פון אונז שטענדיג דאַנקבאַר ביאַליק'ן פאַר זיינע אַרויסטרעטונגען און ווייסט ווי צו אָפּשאַצען זיי, ווייל מיר פיהלען אַז דאָס רעדט ביאַליק פאַר אונז אַלעמען, מיר פיהלען גלייך ווי מיר וואָלטען דאָס זיך אַליין אַביסעל אַראָפּגערעדט פון הארצען און אַליין אַביסעל וואָלטען זיך אַביסעל באַפרייט פון דער משא וואָס שטיקט אונז.

אין אָבער אַ חוץ דער מערהייט פאַראַן תמיד אַ מינדערהייט — דאָס זיינען די שולדיגע — וואָס מוזען זיך פיהלען נעטראָפען פון ביאַליק'ס אַרויסטרעטונגען.

ווייל אין ביאַליקס אַרויסטרעטונגען איז תמיד פאַראַן אַ חוץ וועהטאַג אויך אַ סך צאָרן. ער, מיט זיין שאַרפען אויג, זעהט תמיד ווער די שולדיגע זיינען און קעגען זיי וועגדעט ער זיין גאַנצען ביטערען צאָרן און באַמייהט זיך אפילו ניט צו שאָנען די שולדיגע. איז דאָס עכט נביאיש אָבער אויך זעהר "אומגעזונט" — ווייל דאָס פאַרשאַפט איהם פיעל שונאים.

בלייבען ביאַליק'ן ניט שולדיג קיין ענטפער — און די צאָהל פון ביאַליקס גענער ווערט אַלץ גרעסער.

געוויס, ביאַליק האָט פאַר זיך אויך אַ צווייטען וועג, דאָס איז דער וועג פון די זיידענע העגטשעקעס. פון די צוקערדיגע רויד, פון זעהן אַז "דער וואָלף זאָל וועגען זאַטס, און די ציג זאָל בלייבען גאַנץ." דאָס איז אויך גאָרניט אַזוי שווער צו טאָן. צוליעב דעם דאַרף מען נאָר אָנשטעלען אַ כפל־שמונה'דיג פּנים און רעדען אַ שמן־זיט'דיג לשון. און דאַן? — דאַן איז מען זיכער צו הערען נאָר תהלות ותשבחות פון אַלע זייטען און קריגען קאָמפּלימענטען וויפיעל דאָס האַר גלוסט.

איז דער אמת אָבער ביאַליק'ן, ווייזט אויס פיעל וויכטיגער פון קאָמפּלימענטען, און ער שרייט אויס דעם אמת ביי יעדער געלעגענהייט, און ביים צד שכנגד ווערט אַלעמאָל אַ גערודער קעגען ביאַליק'ן.

איז זשאַבאָטינסקי דאָ ניט לאַנג צוריק באַפאַלען ביאַליק'ן, ווייל ער האָט געזאָגט דעם אמת, און איצט קנעלט מען מיט ביאַליק'ן הלכות דרך ארץ פון אַן אַנדער זייט, און אויך ווייל ביאַליק האָט געוואָגט זאָגען דעם אמת.

אזוי איז שוין, ווייזט אויס, ביאַליק'ן באַשערט. עס איז מסתמא, אויך ניט דאָס לעצטע מאָל וואָס ביאַליק זאָגט דעם אמת, און מען טרעט דעריבער אַרויס קעגען איהם.

דאָך פאַרדיענט דער איצטיגער פאַל אַז מען זאָל זיך אויף איהם מעהרער אָפּשטעלען.

וואָס איז געשעהן? עס איז די אַלטע געשיכטע פון "איפה ואיפה" פון די צוויי מאָסען מיט וועלכע אונזער עפענטליכקייט (ריכטיגער: אַ טייל פון אונזער פּרעסע) מעסט די גראַישע וועלט.

מיט איין מאָס ווערט געמאָסטען די נאַנצע גראַישע וועלט, און די צווייטע מאָס ווערט נאָר גענוצט פאַר רוסלאַנד.

איז די ערשטע מאָס איננאַנצען מדת הדין. דאָרט ענטפעלעקט זיך די אידישע עפענטליכקייט נאָר אין איהר בייזען גאַנץ שטאָלט. פון דער זיין הערט זיך נאָר אַן אייביגער פלשתים עליך ישראל. נאָכדעם מען אָפּ פון דער שטעלע, לאָמיר זאָגען, אַ אידישען מלוכה אָנגעשטעלטען אין דער דער ליטע, ווערט באַלד אַ ויצעקו פון יאַ־האניסבורג ביז מאָנטעוויידעאָ.

ווייל די רעגיערונג מעהר ניט געבען קיין סובסידיע אַ אידישע שולע אין ריגע — מעג זיך שוין די לאַטווישע רעגיערונג רעכענען אויף אַ שווארצען אפשנים מצד דער אידישער עפענטליכקייט. עס וועט באַלד אָנהייבען רעגענען מיט אַרטיקלען, פאַרעסאָפּנדענצען און פּראָטעסטען — און אַלץ קעגען דער לאַטווישער רעגיערונג, ווייל ווי מעג דען און וויקען מען טאַקע פאַרשווייגען אַזאַ זאַך.

אדרבא: אין דער הינזיכט ווערט נאָר נאָך ביי אונז פאַרדרעכענט פאַר אַ נאַציאָנאַלער מצוה צו פאַרגרעסערען יעדער אַנטיסעמיטישע פליג אַמווענינסטען ביז צו דער גרויס פון אַ קעמעל, און מאַכען דעם טומעל וואָס גרעסער.

און ווי מעג מען דאָס טאַקע האָבען אפילו אַביסעלע איינזעהעניש מיט די אַלע "אַנטיסעמיטישע רעגירונגען"? באַטראַכטען מיר טאַקי די גאַנצע גויאישע וועלט נאָר מצד מדת הדין.

מיינט דאָס אַז אונזער עפענטליכקייט פאַרמאָגט אפילו ניט קיין קאַפּיטשקע מדת הרחמים?

— חס ושלום. אונזער עפענטליכקייט איז גראַדע זעהר געבענשט מיט מדת הרחמים און פאַרמאָגט זעהר פיעל פון דעם ארטיקעל. נאָר וואָס דען?

זי נוצט איהר מדת הרחמים אויסשליסליך פאַר רוסלאַנד. דאָס איז די 2־טע מאָס. קומט מען רעדען וועגען רוסלאַנד דאָן פאַרגעסט מען אין אַלעמען. דאָן ווערט דער ענין קרי־ווערדיג און דער ענין אַנטיסעמיטיזם אינגאַנצען בטל.

למשל: אַז אין לאַטוויע מאַכט מען צו אַ אידישע שולע — איז דאָס אַ שרעקליכער אַנטיסעמיטיזם; דערפאַר אָבער אויב אונזער נאַנצע קולטור ווערט פאַרבאָטען אין רוסלאַנד — איז דאָס נאָרניט שבנאָרניט.

איהר קענט געפינען אַ סך אַזעלכע משלים און אַזוי איז דאָס געוואָרען ביי אונז אַ ניט־געשריבענער כלל:

אויף רוסלאַנד טאָר מען ניט זאָגען קיין שלעכט וואָרט. אַלעס וואָס רוסלאַנד טוט — און ווי שלעכט דאָס זאָל ניט זיין — דאַרף מען נאָר זאָגען אַז עס איז גוט. און ניט סתם זאָגען אַז עס איז גוט — מען מוז בשעת מעשה נאָך פאַרגלאַצען די אויגען, און מיט אַ פאַרדבקה'ס פּנים שריען "קדוש" און טוט מען דאָס ניט — איז מען ניט נאָר אַ רעקציאָנער, נאָר מען איז טאַקע פּשוט אויך אַן אַנטיסעמיט.

פאָלגען אַלע אויס דעם געזעץ.

געהט טאַקע ניט אַוועק קיין טאָג — מען זאָל ניט לייענען קיין נייע לויב געזאָגען פאַר רוסלאַנד. און יעדער באַמיהט זיך אויף ווי ווייט ער קען, און נאָך מעהר וויפיעל ער קען צו באַזינגען רוסלאַנד.

ווייל עס איז דאָך פאַרט אַזוי באַקוועהם צו געהן מיט'ן שטראָם און גילטען אַלס פּראָגרעסיוו, אויפגעקלעהרט א. אז. ווייטער.

אויף וויפיעל דאָס האַלטען אין איין בענשען רוסלאַנד איז שעדליך — איז אויבעריג צו דערצעהלען — ווייסען מיר דאָך אַלע (אָן אַפילו די געשווארענע חסידים פון רוסלאַנד ווייסען דאָס אויך) אַז שוין פון לאַנגע דורות זיינען אידען און אידישקייט ניט אויסגעשטאָנען אַזעלכע רדיפות, ווי זיי שטעהען אויס איצט אין רוסלאַנד.

מיר ווייסען אויך אַלע אַז די עטליכע מיליאָן ברידער אונזערע ווערען ממש אויסגעראָטען אַלס אידען (אויב ניט אַלס מענשען) און עס איז מעגליך, אַז ווען מיר זאָלען זיך באַנוצען מיט דעם איינציגען כח וואָס מיר פאַרמאָגען, דעם כח הפה, וואָלטען מיר אפשר געקענט אפשרייען פיעל פון די גזרות פון וועלכע די רוסישע אידען ליידען אַזוי פיעל.

אַלענפאַלס וואָלטען מיר אַליין ניט געדאַרפט פאַרגעסען אין אונזער גרויסען נאַציאָנאַלען אומגליק, אַז אַ גרויסע טייל פון אונזער פאָלק געהט אונטער און קיינער ראַטעוועט דאָס ניט.

וואָלט אונזער פּרעסע ניט געדאַרפט אויפהערען דערמאָהנען אונז ווענען אונזער גרויסען רוסישען אומגליק. אַזוי וואָלט מען געדאַרפט טאָן, אָבער קיינער וואָגט דאָס ניט צו טאָן — ווייל ווער וועט דאָס וואָגען אַרויסצוטרעטען קעגען דעם וואָס איז איבעראַל אָנגענומען אַלס דער גן עדן. אויפ'ן גן עדן רעדט מען ניט קיין שלעכטעס.

אָבער עס האָט זיך געפונען איינציגער וואָס האָט געוואָגט ברעכען דעם אָנגענומענעם מנהג און האָט געוואָגט ריידען שלעכטס אויף דעם רוסישען גן עדן. דאָס איז ביאַליק.

ביאַליק איז צוריקגעקומען קיין ארץ ישראל פון אייראָפּאַ און האָט דערקלערט, אַז "אין סאָוועטען פאַרבאַנד פאַרפאָלגט מען די אידישע מאַסען נאָך ערגער ווי אין די צייטען פון דער שפּאַנישער אינקוויזיציע".

עס פאַרשטעהט זיך אַז ביאַליק האָט ניט געמיינט צו זאָגען אַז מען ברענט אידען אין רוסלאַנד אויף שייטערהויפענס, ער האָט בלויז געוואָלט דערמאָהנען אונז אַז די אידען ווערען דאָרט גערודפט און

וואָס רוסלאַנד האָט אויפגעטאָן פאַר אידען. מיר ווייסען אַז איינינג רוסישע אַרעסטירטע האָבען פאַרט געהאַט מעהר מזל.

מיר וואָלטען געהענט פרעגען די אידען נאָך אַ סך קשיות, — פאַרוואָס זיי דאָס לעבען פון די אידען איז דאָרט ענג פאַרבונדען מיט דער עקזיסטענץ פון דער ראַטען־רעגיערונג, האָט הייסט אַז די ראַטען רעגיערונג איז די איינציגע וואָס פאַרהיט די רוסישע אידען פון פּאָגראָמען, און אויב די ראַטען רעגיערונג וועט פאַלען, וועלען זיך נאָך אַמאָל אָנפאַנגען שחיטות אויף אידען א. א. וו.

דאָס אַלעס ווייסען מיר און דערפאַר זיינען מיר אַלע אַזוי פאַראינטערעסירט אין דער ווייטערדיגער עקזיסטענץ און ערפאָלג פון ראַטען רוסלאַנד.

פון דעסטוועגען, געדענקענדיג דאָס אַלעס גוטע, טאָרען מיר אָבער ניט און קענען ניט אויך פאַרגעסען דאָס שלעכטע, די שרעקליכע ליידען פון אונזערע ברידער אין רוסלאַנד.

פאַרגעסען מיר דערפאַר ניט אַז הונדערטער טויזענטער פון אונזערע ברידער זיינען דאָרט עקזאָנעמיש רואינירט אויף זייער נאַנץ לעבען, אַז פיעל פון זיי זיינען פאַראורטיילט צו הונגער־טויט.

נעדענקען מיר אַז אידישקייט איז דאָרט פולשטענדיג פאַרניכטעט, אַז די אידען דאָרט פאַרלירען אינגאַנצען זייער אָנגעהעריגקייט צום אידישען פאָלק, אַז דער פּראָצעס פון פולשטענדיגער אַסימילאַציע האַלט שוין דאָרט ביים פאַרענדיגן ווערען און אַז אפילו דאָס ביסעל פּראָלעטאַריש־בעלעעסיס־טישע אידישקייט האַלט שוין דאָרט אויך ביים אונטערגאַנג.

יאָ — און אינקוויזיציע. מיר ווייסען אויך אַז די טשעקיסטישע (ניט קאַטוליש) אינקוויזיציע פיינינט טויזענטער פון אונזערע ברידער פאַר ניט־וועלען גלויבען אין קאָמוניסטישען אַני מאַמין; פונקט ווי די קאַטאָליקען האָבען געפיינט אונזערע קדושים פאַר ניט וועלען אָנגענעהמען זייער קאַטוליש אַני מאַמין.

צו קענען מיר דען פאַרגעסען אַז איצט הייסט אַן בזה הרגע, ווערען אונזערע ברידער פאַרפיינט אויף טויט אין סיביר, טורקעסטאַן און אַנדערע מקומות נאָר פאַר דעם חטא וואָס זיי זיינען ציוניסטען.

און אפילו די נאָר לעצטע גזרה איז אויך געגען גרויזאַם. הונדערטער אידען ווערען לעצטענס אַריינגעוואָרפען אין די טורמעס און ווערען געפיינט ביז זיי אַצאָהלען ניט קיין כפר־נפש געלט און דוקא אין אַמעריקאַנער וואַלוטע.

שוין האָט לעצטע אַליין איז גענוג אַז די אידישע עפענטליכקייט זאָל שרייען גוואַלט. איז דאָך דער ענין פון פריון שביים תמיד געווען ביי אונז אַזוי וויכטיג. פלעגט דאָך די אידיש־אַמעריקאַנער פּרעסע שטענדיג באַשרייבען די ליידען פון די אַמאָליגע רוסישע פּאָליטישע אַרעסטירטע אין די צייטען פון צאַריסטישען רעזשים.

און אַרבא. באַגעגענט איהר עפּעס אַ סך באַשרייבונגען פון די ליידען פון די איצטיגע אידישע פּאָליטישע אַרעסטירטע אונטערען קאָמוניסטישען רעזשים? די אַמאָליגע רוסישע אַרעסטירטע האָבען פאַרט געהאַט מעהר מזל.

מיר וואָלטען געהענט פרעגען די אידען אַז אַ סך קשיות, — פאַרוואָס זיי דאָס לעבען פון די אידען איז דאָרט ענג פאַרבונדען מיט דער עקזיסטענץ פון דער ראַטען־רעגיערונג, האָט הייסט אַז די ראַטען רעגיערונג איז די איינציגע וואָס פאַרהיט די רוסישע אידען פון פּאָגראָמען, און אויב די ראַטען רעגיערונג וועט פאַלען, וועלען זיך נאָך אַמאָל אָנפאַנגען שחיטות אויף אידען א. א. וו.

דאָס אַלעס ווייסען מיר און דערפאַר זיינען מיר אַלע אַזוי פאַראינטערעסירט אין דער ווייטערדיגער עקזיסטענץ און ערפאָלג פון ראַטען רוסלאַנד.

פון דעסטוועגען, געדענקענדיג דאָס אַלעס גוטע, טאָרען מיר אָבער ניט און קענען ניט אויך פאַרגעסען דאָס שלעכטע, די שרעקליכע ליידען פון אונזערע ברידער אין רוסלאַנד.

פראַנצויזישע פרויען פירלירען דאָס רעכט צו וואוטען

פאַריז, פעב. 27.

דער „ביל" וועלבער איז אָנגענומען אויף געהאַלטען לעצטיגע וועגען דערציאַנונג־פּראָבלעמען, און אַרגאַניזירען די אַלגעמיינע אַרבעטער־קולטור־געזעלשאַפט אין פרעמאָזע. אין די שטעדט, וואָס אין אַפּגעהאַלטען דעם פּאַרלאַמענט, האָט חבר בעל־ביבערליקלוב, האָט אַן אַנטפּלעקונג אויף געהאַלטען אַ רייע פאַרלעזונגען פון „יידיש" אויפיש טעאַטער־אונטערהאַלטונג, פאַראַנטאָ און פּיטסבורג, טאָראָנטאָ און קונסט, דעדאַקטירט ווערען פון מנחם בן־דר. ח. זשיטלאָווסקי, לייבוש ה. לייוויק און דוד פינסקי. אַ בינדונג מיט דער קאַמפּאַניע דער באַקאַנטער פּעראַגאַנ און קולטור־שלמה בערקאָוויטש פון דעטרויט מאַכט אַ לענגערען טור איבער דיפאַרגאַנגענע מערב שטעדט און שטאַטען.

אין געווען זעהר אַ דערפאָלגרייכער אַבאָנענטן־פּראָבלעמען, אַז אַ טור דער אידישער קולטור־געזעלשאַפט אין אַלגעמיינע אַרבעטער־אינטערעסען פון דער וואָס איז אַ „יידיש" מאַכט איצטער אַ טור דער אידישער שריפטשטעלונג. אין די אַלגעמיינע אַרבעטער־אַנטלעק